

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Етичний кодекс фармацевтичних працівників України

Розділ I. Загальні принципи та положення

Метою Етичного кодексу фармацевтичних працівників України (далі - Кодекс) є **декларація** фундаментальних принципів професії, заснована на моральних зобов'язаннях і цінностях. Кодекс визначає етичні норми професійної поведінки та відповідальності, які мають стати керівництвом для провізорів та фармацевтів у їх взаємовідносинах із суспільством в умовах формування ринкових відносин, коли зростає роль та значимість фармацевтичної професії.

Кодекс зазначає, що основним завданням у діяльності фармацевтичних працівників є збереження життя та охорона здоров'я людини згідно із принципом біоетики "не зашкодь" не тільки всьому живому, але й екосистемі загалом. Він спрямований на захист гідності та права на охорону здоров'я людини і суспільства в цілому, а також визначає права та моральну відповідальність фармацевтичних працівників.

Кодекс є сукупністю норм фармацевтичної етики і деонтології поведінки фармацевтичних працівників у процесі надання кваліфікованої та якісної, доступної і своєчасної фармацевтичної допомоги населенню, спрямованих на формування довіри до професійної діяльності провізорів і фармацевтів та підвищення статусу й іміджу фармацевтичної професії у суспільстві.

Фармацевтична етика або професійна етика фармацевтичних працівників - складова загальної етики, і є наукою про моральні норми поведінки фармацевтичних працівників у процесі здійснення професійної діяльності. Вона має глибокі історичні корені та живиться прикладами моральної поведінки кращих представників фармацевтичної професії багатьох поколінь.

Професійна етика фармацевтичного працівника ґрунтується на принципах законності, професіоналізму та компетентності, об'єктивності та чесності, партнерства та незалежності, гуманності, конфіденційності та індивідуального підходу до кожного пацієнта.

Кодекс призначений для регулювання етичних взаємовідносин фармацевтичних працівників пов'язаних з професійною сферою їх діяльності у випадках конфліктних ситуацій, шляхом залучення спеціальних уповноважених органів (комітетів з фармацевтичної етики тощо).

Кодекс підготовлений з урахуванням офіційних матеріалів ВООЗ, Міжнародної фармацевтичної федерації, Міжнародної медичної асоціації, Фармацевтичної групи ЄС.

Законодавчою базою Кодексу є Закони України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", "Про лікарські засоби", "Про захист прав споживачів", "Про рекламу", Громадянський кодекс та інші законодавчі акти України.

Розділ II. Фармацевтичний працівник у сучасному суспільстві

2.1. Основним завданням професійної фармацевтичної діяльності фахівця галузі є профілактика захворювань, збереження та зміцнення здоров'я людини, її відповідність таким основним вимогам:

- високий професіоналізм та компетентність з питань лікарського забезпечення населення;
- сприяння раціональному призначенню та використанню лікарських засобів (далі - ЛЗ) та виробів медичного призначення (далі - ВМП);
- забезпечення гарантій якості та безпеки застосування ЛЗ та ВМП, а також запобігання помилок при виготовленні, контролі якості, просуванні та відпуску ЛЗ;
- участь у боротьбі з розробкою, виготовленням, просуванням та розповсюдженням фальсифікованих, субстандартних, незареєстрованих в Україні ЛЗ та ВМП.

2.2. Фармацевтичний працівник повинен:

- сприяти збереженню здоров'я населення, зокрема профілактиці захворювань;
- дотримуватись норм фармацевтичної етики та деонтології, постійно підвищувати рівень професійних знань, умінь та навичок;
- виконувати свої професійні обов'язки сумлінно, зберігаючи свою професійну незалежність;
- зберігати гідність та честь працівника фармацевтичної галузі, утримуватись від будь-яких вчинків та дій, що можуть викликати негативне відношення до професії, навіть якщо це не пов'язано з практичною діяльністю;
- володіти повною інформацією про ЛЗ, зокрема про їх побічну дію та протипоказання до використання, а також гарантувати, що всі види інформації та реклами щодо їх практичного застосування є конкретними, правдивими й відповідають вимогам професійної етики;

2.3. Фармацевтичний працівник в своїй практичній діяльності з реклами ЛЗ та ВМП повинен керуватися виключно чинним законодавством з дотриманням етичних принципів та моральних норм, які передбачають такі вимоги:

- рекламувати можна тільки безрецептурні ЛЗ та ВМП;
- неприпустимою є реклама, яка порушує загальноприйняті норми гуманності і моралі, спонукає до насильства, агресії, небезпечних дій, що завдають шкоди здоров'ю людини, створює помилкові уявлення про рекламовану продукцію і призводить до необґрунтованого самолікування;
- неетичною слід вважати рекламу, яка вводить в оману щодо рекламованого товару та містить некоректні порівняння з товарами інших виробників;
- недотримання принципів законності, професіоналізму, об'єктивності, коректності реклами є порушенням етичних норм просування (дистрибуції) ЛЗ та ВМП.

2.4. З метою розвитку галузі охорони здоров'я в тому числі фармацевтичного сектору, а також підвищення іміджу професії фармацевтичні працівники повинні брати активну участь у діяльності національних і міжнародних громадських та професійних організацій, сприяти

вдосконаленню нормативно-правової бази фармацевтичного сектору галузі, займати активну громадську позицію.

Розділ III. Взаємовідносини фармацевтичного працівника і пацієнта

3.1. Фармацевтичний працівник є головним спеціалістом із забезпечення населення ЛЗ та ВМП, та їх раціонального використання, який плідно співпрацює з лікарем та пацієнтом.

Інтереси пацієнта, турбота про його здоров'я мають бути пріоритетними для фармацевтичного працівника по відношенню до комерційних інтересів продажу ЛЗ та ВМП.

3.2. Фармацевтичний працівник зобов'язаний надавати фармацевтичну допомогу кожній людині незалежно від її національності, політичних та релігійних переконань, майнового стану, статі, віку та соціального статусу.

3.3. Визначальною у взаємовідносинах фармацевтичного працівника і пацієнта є повага до гідності та честі, пріоритет прав та інтересів пацієнта.

Фармацевтичний працівник повинен:

- з повагою ставитись до кожного пацієнта з позицій індивідуального підходу, не виказуючи переваг чи неприязні;
- володіти психологічними навичками спілкування для досягнення довіри та взаєморозуміння між ним та пацієнтом;
- діяти відкрито, чесно та об'єктивно, не використовуючи в особистих інтересах чи в інтересах своєї установи необізнаність та непоінформованість пацієнта про ЛЗ та ВМП, не чинити на нього тиску (у будь-якій формі) для здійснення їх придбання.

3.4. Фармацевтичний працівник повинен виконувати вимоги деонтології, а саме:

- бути чуйним, доброзичливим та уважним до пацієнта;
- слідкувати за своєю мовою, жестами та мімікою, звертатись до пацієнта чітко та досить голосно, привертаючи увагу своїм належним виглядом;
- вміти вислухати пацієнта та завжди знаходити з ним порозуміння;
- мати бездоганно чистий, охайний, спеціальний одяг.

Для кожного фармацевтичного працівника повсякденною нормою має стати привітне звертання, ввічливість, прихильність та бажання покращити стан здоров'я пацієнта, що сприятиме підвищенню авторитету фахівця та довіри до його порад.

3.5. Фармацевтичний працівник зобов'язаний:

- надавати пацієнту всю необхідну інформацію про ЛЗ та ВМП (про спосіб, термін та частоту застосування, протипоказання, побічні ефекти, умови зберігання, взаємодію з іншими ліками, алкоголем, продуктами харчування тощо);
- здійснювати ефективну фармацевтичну опіку з профілактики або лікування того чи іншого захворювання;

- надавати пацієнту право вибору призначених ЛЗ та ВМП;
- зберігати конфіденційність інформації про стан здоров'я та діагноз пацієнта, що є професійною таємницею, крім випадків, передбачених законодавством;
- звертати увагу на можливу взаємодію ЛЗ при одночасному їх вживанні, інформувати про це пацієнта;
- за необхідності надавати першу долікарняну допомогу.

3.6. Фармацевтичний працівник має право, в межах чинного законодавства, в інтересах збереження здоров'я пацієнта, відмовити у відпуску ЛЗ.

Розділ IV. Взаємовідносини фармацевтичного працівника і лікаря

4.1. Головним у професійних взаємовідносинах між фармацевтичним працівником та лікарем є загальна мета - збереження здоров'я пацієнта.

Фармацевтичний працівник як фахівець галузі зобов'язаний:

- інформувати лікаря про ЛЗ, їх наявність, особливості фармакотерапії, наявність аналогів;
- надавати лікарю повну інформацію про нові профілактичні, діагностичні та лікарські засоби;
- вимагати від лікаря чіткого виконання встановлених нормативними актами правил виписування рецептів;
- виявляти помилки у прописуванні ЛЗ та обговорювати їх тільки з лікарем.

Слід пам'ятати, що навіть незначна неточність у прописуванні, виготовленні та наданні інформації щодо ЛЗ може призвести до невиправних наслідків та зашкодити здоров'ю пацієнта.

4.2. Професійні відносини між фармацевтичним працівником та лікарем повинні ґрунтуватись на засадах партнерства, поваги та довіри, підтриманні взаємного авторитету в очах хворого та громадськості.

Фармацевтичний працівник не повинен:

- змінювати призначені пацієнту ЛЗ, оскільки це належить до професійних обов'язків лікаря;
- допускати випадки нетактовних висловлювань на адресу лікаря у присутності пацієнта.

Разом з тим лікар не повинен принижувати професійну роль та гідність фармацевтичного працівника.

4.3. Співпраця фармацевтичного працівника та лікаря має бути спрямована на вибір найбільш ефективних та доступних ЛЗ, оптимальної лікарської форми та дози, раціональної схеми лікування та способу їх прийому.

Фармацевтичний працівник повинен зробити все можливе для забезпечення пацієнта ЛЗ, призначеними лікарем.

4.4. Співробітництво фармацевтичного працівника з медичними представниками фармацевтичних компаній і лікарями у сфері просування ЛЗ має базуватися не тільки на економічних характеристиках, а переважно на показниках якості, ефективності та біодоступності ЛЗ.

Розділ V. Взаємовідносини фармацевтичного працівника з колегами

5.1 Фармацевтичний працівник має будувати відносини з колегами на основі взаємної поваги, довіри, з дотриманням професійної етики та повинен:

- бути носієм високих морально-етичних принципів своєї професії, добродійним, чесним і справедливим;
- проявляти терпимість, лояльність і розуміння різних (альтернативних) думок, етнокультурних норм та вірувань своїх колег, поважати їх погляди та переконання;
- бути коректним і доброзичливим до колег, поважати працю й досвід кожного члена колективу;
- надавати допомогу і передавати професійний досвід молодим колегам, сприяти їх етичному вихованню;
- поважати своїх наставників, старших колег, шанувати ветеранів закладу;
- проявляти професійну і корпоративну солідарність, всіляко сприяти зміцненню іміджу професії фармацевтичного працівника;
- дотримуватися прийнятих у колективі морально-етичних традицій;
- бути прикладом моральної поведінки не тільки для колективу, але й для суспільства.

5.2. Фармацевтичний працівник повинен формувати і підтримувати сприятливий етично-психологічний клімат у колективі закладу, уникати прояву шкідливих звичок і особливостей особистого характеру, неприйнятних у моральному відношенні.

5.3. Фармацевтичний працівник зобов'язаний засуджувати некомпетентність і непрофесійні дії колег, що можуть завдати шкоди здоров'ю населення. Критика на адресу колеги повинна бути аргументованою, висловленою в коректній формі та стосуватися професійної діяльності, а не особи колеги. Зауваження колегам у присутності пацієнтів, сторонніх осіб не припустимі.

5.4. Керівник фармацевтичної організації має пам'ятати, що право на керівництво повинно ґрунтуватися не тільки на адміністративному положенні, але й на принципах гуманізму та моралі, високої професійної компетентності та заслуженого авторитету.

Розділ VI. Фармацевтичний працівник і науковий прогрес

6.1. Фармацевтичний працівник зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень та практичні навички, а також використовувати у своїй діяльності сучасні досягнення фармацевтичної науки та суміжних з нею галузей знань (медицини, хімії, біології, психології, соціології, екології тощо).

6.2. Фармацевтичний працівник повинен сприяти проведенню різного роду досліджень (медико-фармацевтичних, організаційно-економічних, фармако-економічних,

маркетингових, соціологічних та інших), метою яких є підвищення ефективності та доступності надання населенню фармацевтичної допомоги та які узгоджені з відповідним етичним комітетом, а також має запобігати проведенню псевдонаукових досліджень, що не відповідають загально визнаним гуманним принципам, морально-етичним нормам та етнокультурним і релігійним особливостям регіонів, де вони працюють.

6.3. При створенні, доклінічних, клінічних дослідженнях ЛЗ, реєстрації, виробництві та їх реалізації фармацевтичний працівник повинен керуватися вимогами міжнародних стандартів (GLP, GCP, GMP, GDP, GPP тощо), рекомендаціями ВООЗ і ММФ, національної законодавчої бази, що регулює фармацевтичну діяльність.

6.4. Клінічні дослідження нових лікарських засобів слід здійснювати відповідно до біоетичних принципів, за добровільної згоди пацієнта при повній доступності інформації про заплановані дослідження.

При проведенні медико-біологічних досліджень фармацевтичний працівник повинен гуманно ставитись до експериментальних тварин.

Розділ VII. Фармацевтична інформація

7.1. Фармацевтичний працівник зобов'язаний постійно підвищувати власну професійну кваліфікацію, здійснювати постійний пошук сучасної науково обґрунтованої фармацевтичної інформації, бути поінформованим стосовно найновіших досягнень у сфері своєї професійної діяльності, протидіяти поширенню недостовірної спотвореної інформації.

7.2. Надання фармацевтичної інформації у професійних та публічних виданнях, будь-яких ЗМІ, виступах фармацевтичних працівників та наукових форумах, в умовах професійної та практичної діяльності повинно здійснюватися з дотриманням етичних норм та правил, уникаючи проявів реклами, самореклами, недобросовісної конкуренції.

7.3. Фармацевтичний працівник повинен надавати пацієнту всебічну та в доступному вигляді інформацію відносно застосування, протипоказань, побічних дій ЛЗ та ВМП, навіть всупереч власним інтересам чи комерційним інтересам установи.

7.4. Фармацевтичний працівник повинен професійно аналізувати інформацію щодо ЛЗ та ВМП, що надають виробники, дистриб'ютори та розробники ЛЗ та ВМП та вміти давати їй відповідну об'єктивну професійну та етичну оцінку.

7.5. Керуючись виключно інтересами пацієнта щодо збереження та покращення здоров'я, фармацевтичний працівник зобов'язаний, відповідно до чинного законодавства, повідомляти відповідні органи про виявлені ним у наукових дослідженнях та практичній діяльності невідомі, небажані, загрозливі побічні дії ЛЗ та ВМП.

7.6. В межах здійснення Належної фармацевтичної практики та виконуючи вимоги фармацевтичної оцінки щодо зворотного зв'язку з пацієнтом, фармацевтичний працівник зобов'язаний вести своє спілкування та надавати професійну інформацію з дотриманням всього комплексу етичних норм та правил.

7.7. Офіційна наукова та практична інформація, яка надається в будь-якій формі для застосування в межах або поза межами закладу, повинна за формою та змістом відповідати як нормам діючого законодавства, нормативно-методичним та інструктивним документам, так і морально-етичним критеріям.

7.8. Фармацевтичний працівник в своїй повсякденній науковій, освітній та практичній роботі повинен активно протистояти пропаганді та застосуванню офіційно не визнаних методів лікування з використанням незареєстрованих, контрафактних, фальсифікованих ЛЗ, недостовірної науково необґрунтованої інформації.

7.9. Наукові дослідження фармацевтичних працівників повинні віддзеркалюватись у професійних засобах інформації з об'єктивним додержанням авторського права, етичним відображенням всіх співавторів, відповідним посиланням на своїх наукових попередників, висловлюванням вдячності науковим керівникам та наставникам.

7.10. Фармацевтичні працівники у науковій та просвітницькій діяльності повинні дотримуватись етичних норм пошуку наукової істини без жодних порушень авторських прав, викривлення наукової та звітної інформації, приховування виявлених помилок наукових досліджень, учбового процесу, практичній роботі.

Розділ VIII. Новітні фармацевтичні технології

8.1. Дії фармацевтичних працівників при розробці нових ЛЗ та ВМП із застосуванням новітніх фармацевтичних технологій з втручанням в геном людини, на клітинному рівні, повинні визначатись етико-правовими та законодавчими актами України, рекомендаціями та вимогами Всесвітньої організації охорони здоров'я, Біоетичного комітету ЮНЕСКО, Комісії з питань біоетики, вимогам належних фармацевтичних практик: GLP, GCP, GMP, GPP та ін.

8.2. Клінічні випробування нових ЛЗ, розроблених на основі новітніх фармацевтичних технологій, повинні проводитись згідно етичних принципів Хельсінкської декларації, правил GCP та відповідних регуляторних вимог.

Розділ IX. Повага до професії фармацевтичного працівника

9.1. Принцип поваги до своєї професії повинен бути витриманим у всіх сферах діяльності фармацевтичного працівника: професійній, громадській, науковій, освітянській та будь-якій іншій та всебічно підтримуватись кожним фармацевтичним працівником. Неприйнятним з професійної та етичної точки зору є зневажливе ставлення та негативне висловлювання щодо фармацевтичної професії.

9.2. Життєва позиція, весь трудовий шлях, будь-яка діяльність фармацевтичного працівника повинні сприяти підвищенню престижності професії, збереженню та примноженню її кращих традицій.

Розділ X. Дія Етичного кодексу фармацевтичного працівника. Відповідальність за його порушення та порядок перегляду

10.1. Кодекс діє на всій території України та визначає етичні норми професійної діяльності фармацевтичних працівників за усіма її напрямками, використовується установами, закладами, організаціями в усіх сферах фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я: освіти, науки, контролю якості ЛЗ, виробництва, оптової та роздрібною реалізації, інформації та реклами.

10.2. Фармацевтичний працівник несе відповідальність за порушення принципів та норм професійної етики і деонтології перед фармацевтичною спільнотою, а також за чинним законодавством України, якщо ці порушення одночасно стосуються його норм.

10.3. Перегляд, зміни та доповнення до Кодексу повинні здійснюватись на з'їздах та конференціях, які проводяться МОЗ України, фармацевтичною спільнотою та фармацевтичними асоціаціями.
